
a félbemaradásra váró katedrális

TANDORI DEZSŐ

I.

„Kertünkre illat-mézet trombitálnak”

(Jékely)

Egyszerre annyi mindent kellene
mondani is, meg elhallgatni is;
hogy: Melyiket ne? Melyiket előbb?
már cz elég: már ez zene;
de ha valaki sajnálja az időt,
ne is kezdjen bele.
Ez most, tudom,
megint egy alkalom; a magamét
mondhatom, vonakodva,
de legalább nem fuvakodva,
miféle húrokat pengelve
— és közben mintha valaki csengetne —,
és míg szól egy szépséges *komonát*,
medvéim hangszerre,
az ablakomon át — hol is volt az, hogy „hárfa”? —
be-be-nem-csinál-semmit az a pár fa,
melyre az írógép mögül kiláthatok.
Ha itt valaki integet,
csak magam lehetek,
egy villamos után, például;
és néha arra gondolok: sétálhatnék
(persze nem így-szólók-magamhoz: „Hiszen itt vagy még”),
de azért ezt-azt mind többször otthagynék,

¹ Szükségtelen megjegyzés: Irodalmon kívüli okokból eldönthetetlen, hogy Irodék-részlet vagy teljes töredék. a.

a. Irodalmon kívüli okon kizárólag a halálnak nevezett totális fogalmazásgátlót értjük.

hát akkor minek szaporítom a dolgom azzal is,
hogy ezt írom?
Amikor elhatároztam, hogy leülök,
szólt az agyam, még majdnem úgy, ahogy
én szeretem: úgy elcsitíthatóan.
Más ez, mint mikor valamiről szó van,
mert mindig kissé reménytelen
a szólam, ha szó van rólam;
utána mindig azt érzem:
valómat szórtam.
De néha jó, hogy oly sűrű a kotta,
és szinte tíz ujjaddal beletúrhatasz,
jobbról-balról, mint egykor a hajadba,
visszafésülködhetsz gyerekkorodba,
és ha lehunyod a szemed,
még azt is hiheted,
hogy nem fogyatkozik a sose túl vad
rengeteg; hogy e — mikor? — ritkulás,
mely még ad bizonyos keretet,
talán túlélheti azt a ki tudja
hány napot, évet vagy évtizedet,
amikor aztán — előre is mindegy,
hogy leviheted s hova viheted.
Azt hiszem, ez olyasféle leosztás,
mint az a bizonyos *kockás*
zongora (általános
műveltségem, íme, még a modernnek
dolgaiban is milyen hiányos;
de hát én sem szeretem, ha belekevernek,
hagyok békén magam is mást is,
el se juttatom a tudásig,
ezért, ha bizonyos úr ásít,
abba legfeljebb a más foga vásik,
én összeszorítom vagy céltalan
tátogatom a szám itt s másutt,
„Na lássuk hangszerem!”:
nem mondhatom; nincsen velem).
Hallom én azt? ha majd az engemet
legközelebb érő rögök dübögnek?
Hát akkor: hogy kitűnő szellemek
leküzdhetetlen alkotásdühüknek
miként nyitnak lezúdulást s -folyást...
Nézzünk valami mást.
Az Akadémia utcai végét,
az építőipari dolgozókéét,
gondolom, ott a *tál*,
és a fejembe sehogy se akar bemenni
harmóniák szerint a *Café Oriental*, azt magyarázzák
alkalmi zenekari társaim.
Ma szörnyű lenne e kín,
hogy le kelljen ülnöm egy zongorához;
hogy egy szűk fülkében álljak,
és csak húzzam a láncot, öblítsem a *tálat*,
de ezzel is csak a percek telnek,
a táncolnivalók türelmetlenkednek,
s aztán... megtelepedjek a szégyen padján.

Vagy nem is szégyen egészen;
 a szaxissal, a trombonossal,
 a nem tudom kivel együtt én is kiviszem a részem
 a sok közepesre-sikeredés egyikéből;
 iszunk, a zenekar közös üvegéből,
 amit egyik társam már régóta sürget;
 megyek, én szólok, én vagyok a legintelligensebb,
 vagy én vagyok az ürge,
 hisz zongorista cseretársam
 jó eszű mérnökhallgató igencsak;
 mindegy, addig is félretolnak,
 beszáll a helyemre,
 de nem hinném, hogy ebből is túl sok babér teremne.
 (Nem volt előtte, a vécébeli
 tanácskozást kivéve, egy árva próba!
 Most aztán benne vagyunk a kakaóban.)
 Nos, bor van. Legalább szünetelünk.
 Ma már nem is értem meg e letűnt
 időket; egyebeket se; sőt, ami tanulság
 megmaradt, az is olyan „absztrakat”,
 mire használható agy-lerakat: hogy
 — egy idő múlva, más választásom
 nem lévén, zongorista társam
 végképp kidőlvén, bár ő volt a jobb,
 visszanyomott a forgószékre
 a zenekar kis fittydugasz vezére —, mondom,
 hogy a legjobb megoldásnak azt találtam,
 ha csak imitálom, hogy játszom,
 mozgattam a kezem a repertoáron,
 mert ez még mindig jobb volt, fülbemászóbb;
 másképp: akárha egy repedt poháron...
 Így aztán, ha nem stimmel valami,
 legalább engem nem lehetett belehallani;
 persze, nem várhattam, hogy e megoldást
 elfogadják (hivatalból vagy a zenekarból).
 mégis, legalább elkerültük a megtorlást
 csere-társammal, és éjfél felé,
 pár megmaradt hívünk kíséretében,
 hazaindultunk az éjben. (Akkor még,
 azt hiszem, volt Kossuth-híd.)
 Szóval, jó régen
 történt; és nem mondhatom,
 hogy ne lett volna más alkalom,
 amikor több jóval
 ajándékozhatott meg a zene
 (Földvárt, a drezdai főpályaudvart
 említsem-e? emeleti különhodályában
 fél-alvó vonatravárók gyönyörködtek
 játékomon báljában s bájában,
 dzsesszem erős baljában,
 egyéb hijában). Igyekszem
 rövidre fogni; nem fogunk a végén mulatni.
 Persze, min is igyekszem én itt túladni?
 Lassan fogy a lehetőség. Este majd
 nagy lesz agyamban a hűség;
 mindig megfogadom: csak napi adagom

teljesitem, azzal boldog vagyok,
 nem leszek ígevonó-hite-hagyottl.
 De hát,
 ha szól ama szépséges *komonát*,
 utat tör szándékomon át,
 s szándékom ellenére.
 Figyelek — miféle? — zenére? — figyelek?
 Hagyom, hogy vigyenek
 a mindenkor- (úgy látszik) szükségesek.
 Ez is afféle időtartam.
 Melyből majd megmarad vagy nem marad,
 rajtam ragad, hogy ebbe-abba
 belekaptam, de nehézségekbe botoltam,
 s belesültem a darabba.
 Vagy: imitáltam a repertoárt.
 De a túl zsiros tepertő is árt,
 és egyszer még kiderülhet: az a végzet,
 hogy túl sokat verem az írógépet.
 Én nem az Isten lábát fogom, én csak
 a szék lábát, ki ne menjen alólam
 (javításra szorulna két csap;
 de ha — amíg van! — így is olyan jól van).
 Ez van; ez van valóban.
 És ők. (Ez részletezhetetlen.
 Nem férnek meg sorokban és rímekben.)
 Mi ketten, vagyis Te meg én
 állunk világuk közepén,
 elején, tetején... és a végén.
 Ők addig élnek, míg te, míg én.
 Csak: utánunk is megmaradnak.
 Lesz mindegyikük egy *darab* csak.
 Az élők útja egyszerű,
 szintúgy a zeneművéké,
 a hús- s kottafej darabok,
 játék- s elmeindulatok,
 ha már mely-melyikük elindulhatott,
 vagy véget ér vagy vége sose lesz.
 Nekem, ime ez, valami
 megoldhatatlan, elintézhetetlen
 nem-is-tudom-mit jelent, ha *jelent*.
 Komonátjuk nem szólhat odalent,
 telemenne földdel a... a mi is?
 Ők tudják csak pontosan, bár mi is
 úgy teszünk, mintha tudnánk. És akárha
 rátenném kezemet a zongorára,
 és játszanék nekik egy altatót
 (amit elég jól tudok),
 vagy egy ráadást (lefeküdni úkorán van
 ily kis lények honában),
 s úgy érezném: csalog.
 Valamit előcsalogatok, ami:
 nem is ami, de nem is valaki.
 Hangját, csak ha enyémet és Tiédet,
 úgy hallani (ennyi talán elég lesz);
 nem eleven, nem üt csorbát „kényelmemen”,
 mégis úgy érezhetem: szeretem,

nem nélkülözhet, nem nélkülözhetem,
kezembe vehetem s megfoghatatlan.
Akár a hangok egy zenedarabban,
de csak míg itt vagyok fölül
és egy-alakban. Ha ez majd nem így lesz,
rajtuk már a legszebb vers sem segíthet.
Hová kerülnek? Persze, ahogy a
hangjegyeket a kotta vonala,
elhelyezhetem őket, biztosíthatom,
hogy ne porosodjanak nagyon,
esetleg beszélgessenek velük.
De... hátha talán csak én nem-leszek nélkülük?
És nekik, nélkülem, valami más
kezdődhetik. Mert jelezhetem-e,
milyen volt együtt-létünk pontos üteme,
hol volt szünete, egyebe? semmije és mindene?
Hol voltak erőszakos kihagyások?
Hol voltam skót irántuk? hű dudásuk?
Oly reménytelen eljutni a viccig,
ott már érezni: valami kisiklik;
és nem látszik a híres írógép billentyűzete,
és hogy a fák... és hogy csengetnek-e...
És erőszakolt kapcsolattevés,
hogy e Megoldhatatlan: büntetés,
mert oly számos megengedhetetlen alakban
imitáltam csak, akármit csináltam;
és végül, ami kellene,
nem maradhat velem, nem maradhat nálam.
Nem lesz, és mégis úgy kell tennie;
semmit nem tesz, csak meg kell lennie,
maradnia. Hol történt a hiba?
Ha egykor, mikor volt még (?) kezdete,
felteszem a kérdést: Belekezdjek-e?
Mi legyen és mi ne? De ha előbb
így fontolgatsz, joggal azt hiheted:
csak sajnálod az időt, és tudsz valami jobbat.
Amit bármikor bármi meghozhat.
Talán, afféle elfogadhatatlan befejezésül
(mert mit csináljak), talán higgyem azt,
hogy nélkülünk semmibe-libbenő
kis lényük valaki-valami mással kiegészül...
számomra éppoly elképzelhetetlen ez,
mint, mondjuk, Corellinek egy hanglemeze.
Hogy én is az vagyok és más is az.
Hogy ezt elismerni értelmesebb,
mint ha arra kérdezgetek: *mi* az.
Van e sűrűsödő vagy ritkuló
mindig-mi-az és mindig-ugyanaz.
És oly itt-lévő s oly kivehetetlen,
hogy még csak nem is lekészhető
és még csak nem is remélhető a vigasz.